

LA TEMPORADA 1880-1881 A PALMA: UN GRAN ÈXIT DEL TEATRE EN CATALÀ

JOAN-FERRAN LLORENS LOPEZ

A) INTRODUCCIÓ

La temporada teatral 1880-1881 a Palma és especialment interessant perquè, a més de representar-s'hi algunes peces en català amb intermitència, la Companyia del Teatre Romea hi posà en escena un bon repertori de l'art dramàtic en la nostra llengua. Del gran èxit d'aquesta experiència, en parlà amb molt d'entusiasme la revista *L'Ignorancia*, fins al punt d'assenyalar la necessitat que els autors mallorquins s'animessin a escriure obres teatrals. Aquest esdeveniment ha estat interpretat posteriorment per Gregori Mir com una de les causes del redreçament del teatre mallorquí.¹

He realitzat l'estudi de la temporada prenent com a base les cartelleres i les notícies teatrals aparegudes en el *Diario de Palma* entre l'1 de març de 1880 i el 28 de febrer de 1881. El treball ha estat completat amb totes les notícies sobre la vinguda de la companyia barcelonina esmentada més amunt aparegudes en *L'Ignorancia*.² Després, he intentat omplir tots els buits consultant diverses històries de la literatura i del teatre, i algunes enciclopèdies.³

B) ELS TEATRES I LA SEVA PROGRAMACIÓ

-
- 1 Gregori MIR: *Literatura i societat a la Mallorca de postguerra*, Palma, 1970.
 - 2 *L'Ignorancia* - Nova edició facsímil - Tom I (Números 1 al 80, 21 de juny del 1879 - 25 de desembre del 1880) - Pròleg-comentari per Lluís RIPOLL, Palma, 1970.
 - 3 Francesc CURET: *Història del teatre català*, Barcelona, 1967.
Cayetano Alberto DE LA BARRERA Y LEIRADO: *Catálogo bibliográfico del Teatro antiguo español (desde sus orígenes hasta mediados del siglo XVIII)* - Madrid, 1860.
Diccionario Enciclopédico Plaza y Janés, Barcelona, 1980.
Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-americana, Madrid/Barcelona, diverses edicions.
Xavier FÀBREGAS: *Història del teatre català*, Barcelona, 1978.
Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1990.
Josep M. LLOMPART: *La literatura moderna a les illes Balears*, Palma, 1989 (2^a).
Joan MAS I VIVES: *El teatre a Mallorca a l'època romàntica*, Barcelona, 1986.
M. DE RIQUER, A. COMAS, I. MOLAS: *Història de la literatura catalana*, Barcelona, 1984-1988.
Gaspar SABATER: *De la Casa de las Comedias al Teatro Principal*, Palma, 1982.
Francisco M. TUBINO: *Historia del Renacimiento literario contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*, Madrid, 1880.
Jaume VIDAL ALCOVER: *Síntesi d'història de la literatura catalana*, Barcelona, 1980.
Josep YXART: *Entorn de la literatura catalana de la restauració*, Barcelona, 1980.

Els tres locals que protagonitzen la vida teatral de Palma durant la temporada 1880-1881 són el Teatre Principal, el Teatre Circ Balear i el Cafè Liceu Balear. No tenim notícia d'altres locals mallorquins. Només se'ns explica la construcció d'un teatre de barri a l'Hort del ca. La notícia és de dia 17 d'abril de 1880.

1) EI TEATRE PRINCIPAL

L'edifici d'aquest teatre és el més conegut. Era el que tenia els preus més cars. Tot i així, també hi acudia el públic popular. Les notícies del *Diario de Palma* referides a la presència de soldats, a les siulades a alguns actors, a les crítiques als apuntadors i al costum de llençar objectes ho palesen. No sempre comptava amb una audiència suficient i en una ocasió l'empresa va fer una crida exposant que es podrien veure obligats a tancar-lo.⁴

L'únic incident destacable que succeí en aquest teatre durant la temporada que estudiem és que una vegada s'apagaren tots els llums de gas de la sala de l'entrada del teatre, i la gent va haver de sortir-ne amb llumins.⁵ Curiosament l'any següent s'il·luminà per primera vegada amb electricitat.

En el transcurs d'aquests anys, en aquest local es porten a terme els següents actes:

1.1) Una Temporada d'Opera Italiana (28/3/80 - 17/5/80). El seu director era Carolo Mascheroni. Hi intervingué l'actor mallorquí Joan Ordinas, contractat un mes després d'iniciar-se.

La llista de la companyia era:

Signor Carolo Mascheroni (Maestro concertatore é direttore di orchestra); Signora Carolina Ferni (Prima donna soprano dramática); Signora Vicentina Ferni (altra prima donna soprano); Signora Teresina Ferni (prima donna contralto); Signor Giacomo Ferrari (primo tenore dramático); Signor Car. Leone Giraltoni (primo barítono assoluto); Signor Giacomo Cantoni (primo tenore leggiero); Signor Giuseppe Camins (altro primo barítono); Signor Giovanni Tansini (primo basso); Signora Enrichetta Soriano (tiple comprimaria); Signor Francesco Cabrer (basso comprimario); Signor Giuseppe Masip (tenor comprimario); Signor Federico Revilla (mestre de cors); 50 coristes dels dos sexes; 45 professors d'orquestra; 12 ballarines per a les òperes *Aida*, *Forza del Destino* (programada) i *Roberto* (programada); D. Buenaventura Aleu (apuntador); R. Stabilimento Ricordi de Milà -per l'*Aida* i *La Forza del destino*- i T. Huguhet de Barcelona (subministradors de la música); D. Juan Baret i Signor Ascoli de Milán -per l' *Aida*- (vestuaris); F.Roncati de Milán

⁴ *Hoy, que empieza la 5ª decena de abono nos vemos precisados á manifestar á nuestros paisanos, que aquél no corresponde, no ya á las esperanzas que concibiéramos, sino que ni siquiera basta á sufragar los principales gastos de la compañía. Sabido es que en Palma al empezar todas las temporadas de invierno, se nota cierta desanimacion en el Teatro; pero en este año, sea que la estacion retrasara el regreso á la ciudad de muchas familias pudientes y de antiguo abonadas; sea que á dicho retraso se una la natural tendencia de formar juicio de los demás, sea de ello lo que fuere, es lo cierto que el abono es muy mezquino y á continuar de esta manera se ahrà(sic) necesaria una resolucion extrema: cerrar el Teatro. (El Diario de Palma, 26/11/1880, 3)*

⁵ *Al terminar ayer noche la funcion del Teatro principal se apagaron de improviso todas las luces de gas que hay en el salon de entrada. Los concurrentes tuvieron que encender cerillas para salir del coliseo. A pesar de que los dependientes se esforzaban en encender los mechones, no lograron que reapareciese la luz. (El Diario de Palma, 22/4/1880, 3)*

(atrezzista); D. Antonio Bover (perruquer); D. Juan Arades (avisador), i Signor Fiorenzo Turpini (representant de l'Empresa).

Les obres representades van ser:

- *Aida* (Verdi) - Repr. 16/5/80 i 17/5/80 (ària de tenor, a petició del públic). Ref. 17/5/80 i 18/5/80.
- *Faust* (Gounod) - Repr. 13/4/80, 15/4/80, 16/4/80, 18/4/80, 25/4/80, 4/5/80 i 8/5/80 (3r i 4t actes). Ref. 14/4/80, 17/4/80, 19/4/80, 26/4/80, 5/5/80 i 10/5/80.
- *Gli Ugonotti* (Meyerbeer) - Repr. 8/5/80 (1r acte) i 17/5/80 (àries de tenor, a petició del públic). Ref. 10/5/80 i 18/5/80.
- *La Favorita* (Donizetti) - Repr. 7/4/80, 8/4/80, 10/4/80, 20/4/80 i 1/5/80. Ref. 8/4/80, 9/4/80 i 21/4/80.
- *Linda di Chamounix* (Donizetti) - Argument: 3/4/80. Repr. 3/4/80, 4/4/80, 17/4/80, 21/4/80, 28/4/80 i 3/5/80 (2n acte). Ref. 5/4/80, 19/4/80 i 4/5/80.
- *Lucrezia Borgia* (Donizetti) - Repr. 23/4/80, 24/4/80, 29/4/80, 6/5/80, 16/5/80 (a petició del públic), 3/5/80 i 8/5/80 (3r acte). Ref. 24/4/80, 26/4/80, 30/4/80, 4/5/80, 7/5/80, 10/5/80 i 17/5/80.
- *Maria di Rohan* (Donizetti) - Repr. 7/5/80, 10/5/80 i 17/5/80 (3r acte, a petició del públic). Ref. 8/5/80 i 18/5/80.
- *Norma* (Bellini) - Repr. 2/5/80. Ref. 3/5/80.
- *Saffo* (Paccini) - Argument: 30/3/80. Repr. 28/3/80, 29/3/80, 31/3/80, 6/4/80, 9/4/80, 11/4/80, 26/4/80 i 3/5/80 (1r acte). Ref. 30/3/80, 10/4/80, 12/4/80 i 4/5/80.

Quasi totes les crítiques que es feren en *El Diario de Palma* són positives. Tot i així, manifestaren que la primera posada en escena de *La Favorita* sortí malament per manca de preparació i d'assajos (*El Diario de Palma*, 9/4/80 - p.3) i que la representació de *Norma* no passà de regular (*E.D.P.* 3/5/80 - p.3). Per altra banda, les obres amb més bona crítica són *Lucrezia Borgia*, *Saffo*, *Linda* i *Gli Ugonotti*. Pel que fa als actors, són Giraldoni, Carolina Ferni, J. Ordinas i Cantoni. Durant la temporada hi hagué diverses indisposicions en algunes actuacions: Giraldoni (9/4/80), Ordinas (14/4/80) i Ferrari (21/4/80).

1.2) Una temporada de teatre dramàtic (16/10/80 - 28/2/81). La companyia ja havia actuat al mateix local l'any anterior.

Alfredo Maza (primer actor i director de la companyia); Emilia Llorente (primera actriu); Luis Cubas (primer actor i director del gènere còmic); Emilia Domínguez (altra primera actriu i primera del gènere còmic); Adelaida Zapatero (característica); Dolores Francesconi (primera dama jove); Matilde Val (segona dama jove i graciosa); Asunción Acedo, Mariquita Jesús i Julia Val (actrius); Pedro Riutort (primer galant jove); Francisco Peluzzo (primer actor de caràcter); Rafael Gomila (altre primer galant jove); José Pérez (segon galant); Juan Balaguer (primer galant jove còmic); Leopoldo Miquel (característic); Bartolomé Sastre (altre segon galant); Fernando Cubas, Alberto Guerrero i Antonio Hidalgo (partiquins); José Cruz i Eduardo Martínez (apuntadors); José Capó (director d'orquestra); Pedro Llorens (pintor escendògraf); José Plá (maquinista); Vicente Capó (guarda-roba i

encarregat de la sastreria); Antonio Bover (perruquer); Bernardo Cano (pirotècnic); Juan Arades (avisador), i Tomás Vidal (representant de l'Empresa).

Les obres representades foren:

- *L'abadia de Castro* (Isidoro Gil y Baus) - Drama en 7 actes adaptat del francès - Repr. 12/12/80 - Ref. 13/12/80.
- *Acertar por carambola* (Idelfonso Antonio Bermejo) - Comèdia en un acte - Repr. 23/10/80.
- *Al que no está hecho a bragas...* (Antonio Echevarría) - Adaptació d'una obra francesa. Comèdia còmica en un acte - Repr. 24/11/80 i 28/12/80.
- *A Madrid me vuelvo* (Manuel Bretón de los Herreros) - Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 8/11/80 i 9/12/80 - Ref. 9/11/80.
- *El amante prestado* (Manuel Bretón de los Herreros) - Adaptació d'una obra francesa. Comèdia en un acte - Repr. 9/12/80 i 12/1/81.
- *El amor y el interés* (Luis Mariano Larra) - Comèdia en tres actes - Repr. 9/11/80 i 4/1/81 - Ref. 10/11/80 i 5/1/81.
- *¡Angela!* (Manuel Tamayo y Baus "Joaquín Estébanez") - Drama en 5 actes - Repr. 14/11/80 - Ref. 15/11/80.
- *A sangre y fuego* (Mariano Pina Domínguez) - Peça en un acte - Repr. 21/1/81, 22/1/81 i 27/1/81 - Ref. 22/1/81 i 28/1/81.
- *A un cobarde otro mayor* (El Estudiante) - Traduïda del francès. Peça còmica en un acte - Repr. 10/1/81.
- *Ayudar...a caer* (Eduardo Sánchez de Castilla) - Comèdia en un acte. Adaptació d'una obra de Scribe. Repr. 11/12/80.
- *Batalla de damas* (Ramón Luna) - Adaptació. Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 3/12/80 - Ref. 4/12/80.
- *La bola de nieve* (Manuel Tamayo y Baus) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 16/10/80 i 23/11/80. Ref. 18/10/80 i 24/11/80.
- *Bruno el tejedor* (Ventura de la Vega) - Adaptació. Comèdia en dos actes - Repr. 6/12/80 i 5/1/81.
- *Buenas noches Sr. D. Simón* (Luis Olona & Barbieri) - Sarsuela en un acte - Repr. 18/1/81, 23/1/81, 8/2/81, 9/2/81 i 27/2/81 - Ref. 19/1/81, 24/1/81, 9/2/81 i 10/2/81.
- *Cada oveja con su pareja* (Ventura de la Vega) - Comèdia en tres actes - Repr. 15/2/81 i 16/2/81. Ref. 16/2/81.
- *Cambio de vía* (Ramón Marsal) - Comèdia còmica en un acte i en vers. Repr. 16/12/80, 31/12/80 i 16/2/81. Ref. 17/12/80.
- *La campana de la Almudaina* (Joan Palou i Coll) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 7/12/80, 8/12/80, 26/12/80 i 24/2/80 - Ref. 9/12/80, 28/12/80, 25/2/81.
- *El campanero de San Pablo* (N.I.) - Drama en quatre actes i un pròleg - Repr. 1/1/81.
- *La carcajada* (Isidoro Gil y Baus) - Drama en tres actes adaptat del francès - Repr. 7/11/80, 24/11/80 i 12/12/80. Ref. 8/11/80.
- *La casa de campo* (N.I.) - "Juguete cómico" en un acte - Repr. 11/1/81 i 14/1/81. Ref. 12/1/81.

- *Una casa sin comedor* (J. Nombela) - Adaptació. Comèdia en un acte - Repr. 23/12/80 i 28/12/80.
- *¡Cáscaras!* (Manuel Vicente Noguera) - Comèdia en un acte adaptada del francès - Repr. 26/10/80 (estrena) - Ref. 27/10/80.
- *Las citas* (N.I.) - Comèdia en tres (un ?) actes i en prosa. Repr. 15/11/80, 26/11/80 i 5/1/81.
- *Una coincidencia alfabética* (Rafael María Liern) - Comèdia en un acte - Repr. 30/12/80 i 5/2/81.
- *Cómo empieza y cómo acaba* (José Echegaray) - Drama tràgic en tres actes i en vers - Repr. 29/11/80.
- *Como pez en el agua* (N.I.) - Escenes de la vida íntima - Repr. 22/2/81.
- *Las cuatro esquinas* (Mariano Pina Domínguez) - Adaptació. Comèdia en un acte - Repr. 23/11/80 i 14/12/80. Ref. 24/11/80.
- *Cuerdos y locos* (Ramón Campoamor) - Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 16/12/80. Ref. 17/12/80.
- *El cura de aldea* (Enrique Pérez Escrich) - Drama - Repr. 28/11/80. Ref. 29/11/80.
- *Dalila* (N.I.) - Drama en tres actes (sis quadres). Adaptació del francès d'una obra d'Octavi Feuillet. Repr. 8/1/81 (estrena), 9/1/81, 28/1/81 i 22/2/81. Ref. 10/1/81 i 29/1/81.
- *Dar en el blanco* (Mariano Pina Domínguez) - Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 23/10/80 i 12/1/81.
- *Una de tantas* (Manuel Bretón de los Herreros) - Comèdia en un acte - Repr. 21/1/81 i 22/1/81. Ref. 22/1/81.
- *Deuda de sangre* (José Velázquez y Sánchez) - Quadre dramàtic en vers - Repr. 1/2/81 - Ref. 3/2/81.
- *Las diabluras de Perico* (N.I.) - "Apropósito" - Repr. 29/10/80. Ref. 30/10/80.
- *Los dominós blancos* (Navarrete & Pina Domínguez) - Comèdia en tres actes adaptada del francès - Repr. 26/11/80. Ref. 27/11/80.
- *Don Francisco de Quevedo* (Eulogio Florentino Sanz) - Drama en quatre actes i en vers. - Repr. 20/10/80. Ref. 21/10/80.
- *Don Juan Tenorio* (José Zorrilla) - Drama en set actes i en vers. - Repr. 2/11/80, 3/11/80, 21/11/80 i 28/12/80 (3r acte).
- *Don Tomás* (Narciso Serra) - Repr. 13/11/80 i 9/2/81. Ref. 10/2/81.
- *Los dos sordos* (Narciso de la Escosura) - Comèdia en un acte - Repr. 28/10/80, 17/11/80 i 15/2/81. Ref. 16/2/81.
- *Un drama nuevo* (Joaquín Estébanez= Manuel Tamayo y Baus) - Drama en tres actes. Repr. 12/2/81 i 21/2/81. Ref. 14/2/81 i 22/2/81.
- *E.H.* (Mariano Pina Domínguez) - Comèdia en un acte - Repr. 28/2/81.
- *El ejemplo* (Francisco Pérez Echevarría & Antonio Gil de Santibáñez) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 10/11/80 (estrena) - Ref. 11/11/80.
- *En el puño de la espada* (José Echegaray) - Drama tràgic en tres actes. - Repr. 27/12/80. Ref. 28/12/80.

- *En la cara está la edad* (José de Olona) - Peça en un acte - Repr. 21/10/80 i 4/12/80. Ref. 22/10/80.
- *En perpetua agonía* (Salvador Lastras) - "Juguete cómico" en un acte - Repr. 7/12/80, 29/12/80 i 23/1/81. Ref. 30/12/80 i 24/1/81.
- *El esclavo de su culpa* (Juan A. Cavestany) - Comèdia en tres actes i en vers. - Repr. 22/11/80 i 3/1/81. Ref. 4/1/81.
- *La escuela de las coquetas* (Ventura de la Vega) - Comèdia en tres actes. Adaptació. - Repr. 8/2/81. Ref. 9/2/81.
- *La esposa del vengador* (José Echegaray) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 15/12/80.
- *Los estanqueros aéreos* (N.I.) - Sarsuela bufa en un acte - Repr. 11/2/81, 17/2/81 (amb algunes peces suprimides per la indisposició d'una artista). Ref. 12/2/81 i 18/2/81.
- *La familia improvisada* (Ventura de la Vega) - Comèdia en un acte. Adaptació d'una obra francesa de Scribe i de Mallerville. El títol original és *La famille du Baron*. Repr. 16/10/80 i 12/11/80. Ref. 18/10/80 i 13/11/80.
- *La fe perdida* (Francisco Botella) - Comèdia en un acte. - Repr. 9/11/80.
- *La feria de las mujeres* (José Marco) - Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 1/2/81 i 14/2/81. Ref. 3/2/81.
- *Fiarse del porvenir* (Tomás Rodríguez Rubí) - Comèdia en quatre actes i en vers. - Repr. 28/12/80, 29/12/80 i 7/1/81. Ref. 30/12/80.
- *El fogón y el ministerio* (Mariano Pina Domínguez) - "Juguete cómico" en un acte i en prosa. - Repr. 6/11/80 i 18/12/80.
- *García del Castañar* (Fernando de Rojas) - Drama en tres actes. Repr. 17/10/80 i 6/12/80.
- *Las gracias de Gedeón* (Ramón Navarrete) - "Juguete cómico" en un acte. - Repr. 19/10/80.
- *Guillermo Tell* (Antonio Gil de Zárate) - Drama en quatre actes i en vers. - Repr. 18/2/81.
- *Guzmán el Bueno* (Antonio Gil de Zárate) - Drama en quatre actes i en vers. - Repr. 13/12/80.
- *L'hereu* (Retés & Echevarría) - En català només té el títol. - Repr. 28/2/81.
- *Los hijos de Eduardo* (N.I.) - Drama adaptat - Repr. 25/12/80. Ref. 28/12/80.
- *El hombre del mundo* (Ventura de la Vega) - Comèdia en quatre actes i en vers - Repr. 28/10/80 i 19/2/81. Ref. 29/10/80.
- *Honar padre y madre* (Juan José Herranz) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 27/10/80 i 14/12/80. Ref. 28/10/80.
- *Un huésped de otro mundo* (Narciso Serra) - Comèdia en un acte. - Repr. 17/12/80.
- *Una idea feliz* (José Robles Postigo) - Peça còmica en un acte adaptada del francès - Repr. 27/10/80 i 1/12/80. Ref. 28/10/80.
- *Inocencia* (Miguel Echegaray) - Comèdia en tres actes i en vers. Repr. 23/12/80, 23/1/81 (a petició del públic) - Ref. 24/1/81.

- *El jorobado* (Juan Belza) - Adaptació. Drama en quatre actes i un pròleg (11 quadres) - Repr. 19/12/80 i 20/12/80. Ref. 20/12/80 i 21/12/80.
- *Jugar por tabla* (Hartzenbusch, Valladares & Rosell) - Comèdia en tres actes i en vers. - Repr. 18/11/80. Ref. 19/11/80.
- *Los laureles de un poeta* (Leopoldo Cano y Masas) - Drama en tres actes. - Repr. 20/11/80, 21/11/80 i 10/1/81. Ref. 22/11/80.
- *La levita* (Enrique Gaspar) - Comèdia en tres actes i en vers. - Repr. 11/11/80, 16/11/80 i 13/1/81. Ref. 12/11/80 i 17/11/80.
- *Malas tentaciones* (Luis Olona) - Episodi dramàtic en un acte. Adaptació - Repr. 22/10/80, 27/11/80 i 14/2/81.
- *Mal de ojo* (Rafael Máiquez) - Comèdia en un acte. - Repr. 4/11/80. Ref. 5/11/80.
- *Marcela o ¿a cuál de los tres?* (Manuel Bretón de los Herreros) - Comèdia en tres actes i en vers - Repr. 29/10/80, 31/12/80 i 11/2/81. Ref. 30/10/80 i 12/2/81.
- *Marinos en tierra* (José Sanz Pérez) - Peça còmica en un acte. - Repr. 25/1/81 i 26/1/81. Ref. 26/1/81 i 27/1/81.
- *Mar sin orillas* (José Echegaray) - Drama en tres actes. - Repr. 25/1/81 (estrena), 26/1/81. Ref. 26/1/81 i 27/1/81.
- *Maruja* (Luis Olona) - Sarsuela en un acte. Adaptació. - Repr. 21/10/80 i 5/1/81.
- *Más vale maña que fuerza* (Joaquín Estebánhez= Manuel Tamayo y Baus) - "Proverbio" en un acte. Repr. 13/11/80 i 4/1/81. Ref. 5/1/81.
- *El médico a palos* (Leandro Fernández de Moratín) - Comèdia en tres actes. - Repr. 27/11/80.
- *El miedo guarda la viña* (Eusebio Blasco) - "Proverbio" en tres actes i en prosa. - Repr. 12/11/80 i 22/12/80. Ref. 13/11/80.
- *Mi secretario y yo* (Manuel Bretón de los Herreros) - Comèdia en un acte. Repr. 8/11/80, 10/12/80 i 4/2/81. Ref. 9/11/80 i 11/12/80.
- *Un modelo de suegras* (José Oliver Senra) - "Juguete cómico" en un acte i en vers. - Repr. 25/11/80. Ref. 26/11/80.
- *La mosquita muerta* (Enrique Pérez Escrich) - Comèdia en un acte. - Repr. 18/10/80.
- *El mudo por compromiso* (D.F.B.) - Adaptació. Repr. 13/1/81.
- *La muerte en los labios* (José Echegaray) - Drama en tres actes. - Repr. 29/1/81 (estrena), 31/1/81, 3/2/81, 6/2/81 i 10/2/81. Ref. 31/1/81, 1/2/81 i 7/2/81.
- *Mujer gazmoña y su marido infiel* (Ramón Navarrete) - Comèdia en tres actes. - Repr. 18/10/80 i 17/12/80. Ref. 19/10/80.
- *No la hagas y no la temas* (Eusebio Blasco) - "Proverbio" en dos actes i en prosa. Repr. 25/11/80 (estrena al Teatre Principal) i 30/11/80 - Ref. 26/11/80 i 1/12/80.
- *No más secreto* (Mariano Pina Domínguez) - Comèdia en un acte i en vers. Repr. 11/11/80 i 22/11/80.
- *El nudo gordiano* (Eugenio Sellés) - Drama en vers. Repr. 4/11/80 i 17/11/80. Ref. 5/11/80.

- *La oración de la tarde* (Luis Mariano Larra) - Drama en tres actes. Repr. 24/10/80 i 11/12/80. Ref. 25/10/80.
- *El pañuelo blanco* (Eusebio Blasco) - Comèdia en tres actes - Repr. 19/11/80. Ref. 20/11/80.
- *La payesa de Sarriá* (Luis Eguilaz) - Drama en tres actes i en vers - Repr. 11/1/81. Ref. 12/1/81.
- *Los perros del monte de S. Bernardo* (Ventura de la Vega) - Drama en cinc actes. Adaptació. Repr. 17/1/81, 19/1/81 i 20/1/81. Ref. 18/1/81 i 21/1/81.
- *La piedra de toque* (Eduardo Zamora y Caballero) - Comèdia en tres actes. - Repr. 14/1/81.
- *Los pobres de Madrid* (Manuel Ortiz de Pinedo) - Drama en sis quadres i pròleg. - Repr. 6/1/81 i 24/1/81. Ref. 7/1/81.
- *Por él y por mí* (Ventura de la Vega) - Comèdia en tres actes. Adaptació. - Repr. 10/12/80. Ref. 11/12/80.
- *La primera escapatoria* (Luis Olona) - Comèdia en dos actes. - Repr. 18/1/81. Ref. 19/1/81.
- *El primer indicio* (Ramón Marsal) - "Juguete cómico" en un acte i en vers. Repr. 5/11/80 (estrena al Teatre Principal) i 18/11/80. Ref. 6/11/80.
- *Un protector de bello sexo* (César Romano) - Comèdia en un acte adaptada del francès. Repr. 12/2/81.
- *Lo que vale el talento* (Francisco Pérez Echevarría) - Comèdia en tres actes. - Repr. 19/10/80, 26/10/80 i 30/12/80. Ref. 20/10/80 i 27/10/80.
- *Lo que sobra a mi mujer* (Ramón Valladares y Saavedra) - Comèdia còmica en un acte. - Repr. 22/12/80 i 27/12/80.
- *¿Quién seré yo?* (N.I.) - Repr. 8/12/80. Ref. 9/12/80.
- *Un ramillete y una carta* (Juan Lombia) - Comèdia en dos actes adaptada del francès. - Repr. 21/10/80 i 24/12/80. Ref. 22/10/80.
- *Receta contra las suegras* (Juan Manuel Diana) - Comèdia còmica en un acte. - Repr. 20/11/80 i 2/1/81. Ref. 3/1/81.
- *El registro de policía o las dos huérfanas* (Eduard Vidal i Valenciano) - Drama en 8 actes. - Repr. 25/2/81. Ref. 26/2/81.
- *Roncar despierto* (Emilio Rosales) - Comèdia en un acte adaptada del francès. - Repr. 10/11/80 i 25/11/80.
- *La rosa amarilla* (Eusebio Blasco) - Comèdia en tres actes i en vers. - Repr. 4/2/81 i 6/2/81.
- *La Saboyana o la Gracia de Dios* (Antonio García Gutiérrez) - Adaptació d'una obra francesa. - 2/1/81. Ref. 3/1/81.
- *Sálvese el que pueda* (Enrique Pérez Escrich) - Peça en un acte. - Repr. 16/11/80. Ref. 17/11/80.
- *Servir para algo* (Miguel Echeagaray) - Comèdia en un acte i en vers. - Repr. 19/11/80 (estrena).
- *Sistema homeopático* (Miguel Pastorfido) - Comèdia en un acte. - Repr. 3/12/80. Ref. 4/12/80.
- *Sulliván* (Isidoro Gil & Mariano Carreras y González) - Drama en tres actes adaptat del francès. - Repr. 5/11/80 i 2/2/81. Ref. 6/11/80 i 3/2/81.

- *El tanto por ciento* (Adelardo López de Ayala) - Comèdia en tres actes i en vers. - Repr. 15/11/80. Ref. 16/11/80.
- *El tejado de vidrio* (Adelardo López de Ayala) - Comèdia en vers. - Repr. 1/12/80, 15/1/81 i 23/2/81.
- *Un the dansant* (Enrique Prieto) - Comèdia en un acte. - Repr. 21/1/81, 22/1/81 i 24/2/81. Ref. 22/1/81 i 25/2/81.
- *Un tigre de Bengala* (de Rafael María Liern, segons l'Espasa-Calpe; o de Ramón Valladares y Saavedra, segons el diari) - Repr. 30/11/80 i 15/1/81.
- *El tío Martín o la honradez* (Eduardo Rosales) - Drama en tres actes - Repr. 5/12/80 i 18/12/80. Ref. 6/12/80.
- *El trapero de Madrid* (Juan Lombia) - Drama-espectacle arranjat del francès en 4 actes i un pròleg (11 quadres) - Repr. 30/10/80, 31/10/80 i 21/12/80. Ref. 2/11/80 i 22/12/80.
- *Treinta años o la vida de un jugador* (Manuel María de la Cueva) - Drama en tres actes (sis quadres). Adaptació. - Repr. 7/2/81.
- *Los tres huéspedes burlados* (N.I.) - Peça en un acte. Repr. 24/12/80.
- *El turris burris o la magia por pasatiempo* (N.I.) - Sainet. - Repr. 1/2/81. Ref. 3/2/81.
- *El único ejemplar* (Echegaray) - Comèdia - Repr. 18/1/81 (estrena) - Ref. 19/1/81.
- *Valiente amigo* (Mariano Pina Domínguez) - Comèdia còmica en dos actes. - Repr. 7/11/80, 29/11/80 i 13/12/80.
- *El vecino de enfrente* (Eusebio Blasco) - "Juguete" còmic en un acte. - Repr. 2/12/80, 15/12/80 i 29/1/81.
- *Ya apareció aquello* (N.I.) - Comèdia en un acte. - Repr. 7/1/81.
- *El zapatero y el rey* (segona part)(José Zorrilla) - Drama en quatre actes i en vers. - Repr. 25/10/80. Ref. 26/10/80.

Entre aquest gran nombre d'obres podem destacar una forta presència de drames romàntics i de peces còmiques. Moltes d'aquestes són traduccions o adaptacions del francès. S'ha d'assenyalar que una de les obres que es posaren en escena va ser el drama històric de tema mallorquí *La campana de la Almudaina* de Joan Palou i Coll. Dels autors cal destacar Bretón de los Herreros, Ventura de la Vega, Manuel Tamayo, José Zorrilla i Eduard Vidal.

El dia 11 d'agost de 1880 *El Diario de Palma* reproduí un article publicat en *La Integridad de la Patria* en què s'informava de la mort el 2 d'agost de Juan Eugenio Hartzenbusch, un dels autors representats durant la temporada.

La major part de les crítiques són positives. Així i tot, n'hi ha tres de força negatives. Quan es representa *El tanto por ciento* (15/11/1880) l'articulista digué que l'escenificació era bastant regular per ser una obra tan bona. De la posada en escena de *Sálvese el que pueda* (15/11/1880) se'ns diu que el públic mostrava el seu desagraç. I finalment, davant *Las diabluras de Perico* (29/10/1880), el crític estava d'acord amb el públic que es tractava d'una obra massa immoral.

Pel que fa a les més positives, hi destaquen les següents obres: *Dalila*, *Buenas noches*, *Sr. D. Simón*, *El nudo Gordiano*, *La Carcajada*, *El Ejemplo*, *Los perros del monte de San Bernardo*, *La payesa de Sarrià*, etc.

Quant als actors, els més bons segons el periòdic foren el Sr. Maza, la Sra. Llorente, el Sr. Casañer i Pere Riutort (mallorquí).

1.3) Altres:

- Un acte especial: representació de les obres *Aragón y Castilla* de Federico Fernández San Román i *El padre del hijo de mi mujer* (25/9/80).

Aquestes foren interpretades per membres del Regiment d'Infanteria de Filipines núm. 52 en benefici de les famílies d'uns militars morts a Logronyo.

- Un concert d'Eduard Amigó. (26/5/80)

2) EL TEATRE CIRC BALEAR

Era el segon teatre en importància i estava situat a l'actual Hort del Rei. Aquest local era dirigit a un públic força més popular.

Les programacions d'aquells mesos foren les següents:

2.1) Una temporada de Teatre Català (29/V/80 - 7/VII/80). La companyia era procedent del Teatre Romea de Barcelona. La llista d'aquesta era:

Lleó Fontova (primer actor i director d'escena); Aciscle Soler i Hermenegild Goula (primers actors); Mercè Abella i Concepció Pallardó (primeres actrius); Caterina Fontova i Ferranda Monroig (dones joves); Caterina Planas (característica); Frederic Puentes (primer galant jove); Jaume Martí (primer actor de caràcter); Joaquim Pinós (segon galant); Jaume Torra, Andreu Cazorla, Abelard Planas, Antoni Sala i Ricard Esteve (actors); Francesc Comas i Joan Crivillé (apuntadors); Successors de Malatesta (assentista de vestuari); Eduard Tarascó (atrezzista); Pere Punsati (perruquer), i. Antoni Vallcaneras (armer).

Es van representar les següents obres:

- *A la vora del mar* (1876) - (Frederic Soler) - Comèdia de pescadors. Drama. Repr. 9/6/1880. Ref. 10/6/1880.
- *Als peus de vostè* (1879) - (Miquel M. Palà Marquillas) - "Juguete catalán" - Obra còmica. Repr. 9/6/1880. Ref. 10/6/1880.
- *L'àngel de la guarda* (1872) - (Frederic Soler) - Comèdia de costums en tres actes i en vers. Repr. 11/6/1880. Ref. 12/6/1880).
- *Un barret de pega* - (Pere Pons i Montells) - Comèdia. Repr. 31/5/1880 (estrena a Palma). Ref. 1/6/1880.
- *A bordo i en terra* (1871) - (Josep Mª Arnau) - Obra còmica de temàtica marinera. Repr. 12/6/1880.
- *Amar sin dejarse amar*. (en castellà) - (Francisco Botella) - "Juguete". Repr. 4/7/80. Ref. 5/7/80.
- *La casa tranquil·la* (1879) - (Conrad Colomer i Rogés) - Comèdia còmica en tres actes. Repr. 19/6/1880 (estrena) i 28/6/1880. Ref. 21/6/1880 i 30/6/1880.

- *Cel Rogent* - (Eduard Aulés i Garriga) - Comèdia en un acte. Repr. 9/6/1880-Estrena a Palma, 12/6/1880, 21/6/1880 i 7/7/1880. Ref. 10/6/1880, 22/6/1880 i 8/7/1880.
- *La clau de casa* - (N.I.) - Drama en tres actes i en vers. Repr. 4/7/1880. Ref. 5/7/1880.
- *Cofis i mofis* (1879) - (Josep Feliu i Codina) - Teatre de restauració. Comèdia en tres actes. Repr. 29/5/1880 (estrena). Ref. 31/5/1880.
- *Lo collar de perles* - (Frederic Soler) - Drama en tres actes i en vers. Repr. 5/7/1880. Ref. 6/7/1880.
- *Lo contramestre* (1878) - (Frederic Soler) - Drama rural en tres actes i en vers. Repr. 27/6/1880 (estrena a Palma) i 29/6/1880. Ref. 30/6/1880.
- *La Creu de la Masia* (1873) - (Frederic Soler & Manuel Lasarte i Rodríguez-Cardoso) - Drama en 3 actes i en vers. Repr. 31/5/1880 (estrena). Ref. 1/6/1880.
- *Cura de moro* - (Frederic Soler) - Comèdia. Repr. 29/5/1880 i 7/7/1880. Ref. 31/5/1880 i 8/7/1880.
- *De Nadal a Sant Esteve* (1878) - (Joan Molas i Casas) - Comèdia en dos actes. Repr. 2/6/1880. Ref. 3/6/1880.
- *La dida* (1872) - (Frederic Soler) - Comèdia en tres actes i en vers. Drama rural. Repr. 13/6/1880 i 26/6/1880. Ref. 14/6/1880 i 30/6/1880).
- *Lo didot* (1876) - (Frederic Soler) - Comèdia en tres actes. Drama rural. Repr. 7/6/1880. Ref. 8/6/1880.
- *Dones!* (1875) - (Josep Mª Arnau) - Comèdia de costums en tres actes. Repr. 18/6/1880 i 23/6/1880.
- *Los egoistes* - (Frederic Soler) - Comèdia en tres actes. Repr. 2/7/1880 (estrena a Palma).
- *Les Esposalles de la Morta* (1879) - (Víctor Balaguer i Cirera) - Tragèdia en tres actes. Drama històric. Repr. 21/6/1880 (estrena a Palma). Ref. 22/6/1880.
- *Lo ferrer de tall* (1874) - (Frederic Soler) - Drama històric d'ambientació medieval en 3 actes i en vers. Repr. 4/6/1880. Ref. 5/6/80.
- *La flor de la Muntanya* (1871) - (Ramon Bordas i Estragués) - Comèdia en tres actes. Repr. 5/6/1880.
- *Lo forn del rei* (1880) - (Frederic Soler) - Drama històric en tres actes. Repr. 20/6/1880 i 24/6/1880. Ref. 21/6/1880.
- *Les joies de la Roser* (1866) - (Frederic Soler) - Obra de la nova etapa de F.Soler. Repr. 30/5/1880. Ref. 31/5/1880.
- *Lo mestre de minyons* (1878) - (Adaptació de F.Soler + Josep Feliu Codina) - Comèdia en un acte. Repr. 2/6/1880. Ref. 3/6/1880.
- *El meu modo de pensar.* - (Conrad Colomer i Rogés) - Repr. 6/7/1880. Ref. 8/7/1880.
- *La mitja taronja* (1868) - (Josep Mª Arnau) - Obra que reflecteix el món de la Catalunya marinera. Repr. 7/6/1880 i 7/7/1880. Ref. 7/6/1880 i 8/7/1880.
- *La pagesa d'Eivissa* (1877) - (Ramon Bordas i Estragués) - Comèdia en tres actes i en vers. Repr. 15/6/1880. Ref. 16/6/1880.

- *Un pollastre eixalat* (1865) - (Josep Mª Arnau) - Peça còmica bilingüe en un acte. Repr. 16/6/1880.
- *La pubilla del Vallès* (1865) - (Josep Mª Arnau) - Comèdia de costums d'ambientació marinera en dos actes. Repr. 25/6/1880.
- *Lo que es veu i el que no es veu*. Repr. 30/5/1880. Ref. 31/5/1880.
- *Lo Ret de la Sila* - (Frederic Soler) - Comèdia en un acte. Repr. 28/6/1880 (estrena a Palma).
- *Lo testament de l'oncle* (1876) - (Joaquim Riera i Beltran) - Comèdia en un acte, pròxima al realisme. Repr. 16/6/1880.
- *Tres i la Maria sola* (1870) - (Narcís Campmany i Pahissa) - Comèdia en un acte. Repr. 25/6/1880 i 7/7/1880. Ref. 8/7/1880.
- *Los tres toms* (1871) - (Narcís Campmany i Pahissa) - Comèdia de costums en un acte. Repr. 19/6/1880. Ref. 21/6/1880.
- *Lo virolet de Sant Guim* (1869) - (Eduard Vidal i Valenciano) - Comèdia en un acte i en vers. Sainet. Repr. 15/6/1880. Ref. 16/6/1880.

Dels autors representats, en podem destacar Frederic Soler "Serafí Pitarra", que aporta una gran quantitat d'obres. El corrent més abundant és l'obra còmica de tema costumista. També hi trobam alguns drames romàntics. Entre aquests s'ha de citar *Les Esposalles de la Morta* de Víctor Balaguer, estrenada a Palma durant la temporada.

S'ha d'assenyalar que cada divendres ("Dia de Moda") es repartien als espectadors exemplars del periòdic *El Teatro Catalán* que contenia el programa de la funció corresponent acompanyat de poemes en català i en castellà. En total se'n lliuraren 5 números. Entre les composicions publicades n'hi havia de Frederic Soler i de Bartomeu Ferrà.

L'èxit d'aquesta companyia va ser important. Ja abans de fer cap representació *El Diario de Palma* donava l'enhorabona a l'empresa del Teatre Circ Balear per la bona idea de contractar-la.⁶ Actuació rere actuació els elogis en el diari anaven creixent. S'hi destaca la bona direcció de Lleó Fontova, i es diu que va ser una de les millors companyies que havien actuat a la ciutat.⁷ Si aquestes crítiques són molt positives, més ho són les que apareguren

⁶ *La Empresa que ha tomado à su cargo este ameno local, tiene el gusto de participar al público que no omitiendo sacrificios de ninguna especie y venciendo dificultades sin número, ha logrado contratar la celebrada y notable Compañía que en el Teatro Catalá, instalado en el Romea de Barcelona, para dar un reducido número de funciones, á fin de que una capital de primera importancia como Palma pueda juzgar de las notabilidades artísticas y literarias de primer orden, que forman el núcleo del naciente y ya celebre Teatro Catalan.*

Después de estas breves líneas que no componen elogio sino merecida justicia al mérito de las obras, y à las especiales cualidades de los artistas, réstale tan sólo a la Empresa aguardar el fallo de tan ilustrado público y detallar el numeroso personal de la Compañía, los títulos del vasto repertorio con que cuenta y las condiciones de abono.(...) (El Diario de Palma, 29/5/1880, 3).

⁷ *Los artistas de la compañía catalana que trabaja en el teatro del Circo de esta capital, están dando todos los días pruebas de su talento artístico. La acertada direccion del Sr. Fontova, contribuye sin duda á que cada cual deje muy bien colocada la justa fama de que venía precedido. (...) (El Diario de Palma, 30/6/1880, 2).*

Esta noche tendrá lugar en el teatro del Circo Balear la funcion de despedida de la compañía catalana, la cual se embarcará mañana en el vapor-correo de Valencia. De esperar es que muchos vayan hoy á aplaudir por última vez á tan distinguidos artistas, á quienes felicitamos por los triunfos que han alcanzado durante su permanencia en esta ciudad. (El Diario de Palma, 7/7/1880, 3).

(...) Con esta funcion dio fin la temporada, á la que puede calificarse de amena por la buena eleccion de las obras dramáticas y por el mérito de los señores artistas. Sin duda ha sido la compañía catalana sino la mejor, una de las mejores que hemos visto en Palma. (El Diario de Palma, 8/7/1880, 3).

a *L'Ignorancia*. Un d'aquests articles ve signat per Pere Mateu, però els altres vénen sense cap nom ni pseudònim dins la secció *Xeremies*. Segons sembla, emperò, segurament tots són del mateix autor, ja que en el firmat se'ns diu que "*Més envant, si Déu vòl, en tornarém parlat*", i a més en els quatre escrits es pot detectar el mateix entusiasme. En aquests articles, al mateix temps que es lloa el grup teatral, s'intenta animar els autors mallorquins perquè escriguin obres de teatre. Possiblement darrere del pseudònim de *Pere Mateu* hi ha Mateu Obrador o Pere d'Alcàntara Penya, o bé una col.laboració de tots dos.⁸ Gregori Mir opina que la vinguda de la Companyia Catalana a Mallorca fou un dels factors, tot i que no el més important, que possibilitaren la creació d'un teatre mallorquí.⁹

8 SA COMPANIA CATALANA

De dissapte passat ensá, torna está ubèrt es Teatro-Circo de s'Hort del Rey, y hey dona funcions de comèdia sa compania catalana que dirigeix En Lleó Fontova.

Ja sabeu qui dich: aquella compania que en s'hivèrn sòl funcioná en es Teatro Romea de Barcelona; que estrena casi totes ses millós comèdies y dramas que en catalá s'escriuen, y que se compòn d'un floret de bons actors que saben lo qu'es trabajá conforme.

Aquesta es sa compania qu'are tenim aquí. ¿No l'heu vista funcioná? Ydò, anauhí qualsevòl vespre á véurela, y no vos ne pediréu (sic).

Còp de bossa no mata. Mitja pesseta vos costará si anau á sa 'grada;' però vos aconsey que n'avorrigueu altra mitja y compreu també, ademés de s'entrada, una 'lluneta' de ses primeres files, perque de lluny no'u s'énten bé. És Circo té males condicions d'axò que diuen 'acústiques', (no sé si heu he dit bé;) y ses veus se pèrden molt.

Segons es vòstro gust, heu de triá es dia. Si vos agrada una funció sèria, anauhí quant fassen 'Lo Ferrer de Tall', ó 'Las Joyas de la Roser', ó 'La Creu de la Masía'. Si voleu fé un panxó de riure, però d'aquells, anauhí á veure 'Cofis y Mofis' ó 'L'Angel de la Guarda'; y si vos agrada un pòch de tot, no hi fassau falta es dia qu'anunciarán 'La Dida'.

Ja m'en tornaréu respòsta, y me direu si En Fontova es ó no un des primés actors d'Espana; si n'hi ha molts que guaïn á n'En Soler per presentá 'tipos' perfects; si heu vists molts de galants joves còm en Goula y en Fuentes; si ses 'dames' joves y veves saben fé es séus papés conforme's requereix; y amb una paraula, si aquesta compania es ó no es una de ses millós y més dignes d'essé aplaudides, entre tantes còm s'en passetjan.

Més envant, si Déu vòl, en tornarém parlat.

PERE MATEU. (*L'Ignorancia*, 51, 5/6/1880, 3)

Ses funcions que dona en es Circo sa Compania catalana van per ara de lo milló. Cada nit hey ha funció nòva, y es públich no's cansa d'aplaudí ets actors y especialment en Fontova, que té trassa de presentá uns 'tipos' de jay, que no déxan rès que desitjá.

¡Llástima qu'es poetes mallorquins no s'animin, i fassen representá qualque comèdia de cohita pròpia!

Mos n'alegrariam de veureu. (L'Ignorancia, 53.,19/6/1880, 4)

Vaja! no digueu que no sia un gust aná á n'es Circo, á veure ses comèdies qu'hey fa sa Compania catalana.

Casi cada nit hey ha funció nòva: talment sembla qu'En Fontova y es séus companys en ténen una de comèdia per cada dia de l'añy. Y lo milló es que les representan totes, una bé y s'altre milló.

Ja está dit: qui no va á n'es Circo, algun diumenje ó festa, ó qualque dia entre setmana, no es homo de gust. Y axò va dit amb tota imparcialidat, i no per obligada alabansa ni per fé la barbata ni ningú. Consti que L'IGNORANCIA no reb de s'empresa, entrada ni cadira. (L'Ignorancia, 54, 26/6/1880).

Sa compania catalana de comèdies que tant ha agradat, y amb motiu, s'en es anada aquests dies á València.

Que no sia es derré pich que venga, si convé. Lo qu'es á nòltros mos agrada ferm. Actors còm aquells no s'en tróban arreu, arreu.

Áxi en tenguésem per quant arribás s'hora de doná navement á n'es teatro mallorquí.

De més verdes s'en maduran. (L'Ignorancia, 56, 10/7/1880).

- 9 *Una de les causes que feren possible aquest redreçament del nostre teatre fou la vinguda dins l'espai de pocs anys, de dues companyies de Barcelona que representaven obres en català. El "Teatro-Circo Balear" va omplir de gom a gom la sala, animant els nostres intel.lectuals a creure possible un teatre en la nostra llengua. Aquesta tímida transferència teatral amb el Principat, però, no fou suficientment profunda per a arrelar en un costum, sinó més aviat escadussera. L'intercanvi es va donar dins un altre nivell: la lectura de les obres dels autors catalans i valencians. A la llibreria ciutadana de M.Borràs, que es deia "La Casita de Madera", situada a la "Cuesta del Teatro" eren venuts, a final de segle, més de dos-cents títols d'obres valencianes, barcelonines i mallorquines. El full de propaganda dóna a entendre que hi havia companyies d'aficionats que no sols estrenaven obres dels autors mallorquins, sinó també dels peninsulars. A nivell popular, doncs, podem parlar d'una vertadera, encara que incompleta, transferència teatral amb la resta de la comunitat catalana. Gregori MIR: *Literatura i societat a la Mallorca de postguerra*, 56-57.*

Les úniques crítiques negatives que trobam en *El Diario de Palma* fan referència als horaris. Dia 31 de maig i dia 7 de juny el periòdic es queixa que les funcions acabin tard, i proposa la puntualitat a l'hora de començar i l'acurçament dels intermedis. De les obres representades, les que tenen més bona crítica són *Cel Rogent* d'Eduard Aulés i les obres de Frederic Soler en general.

De tots els actors destacà, així com també hem pogut llegir en alguns dels textos transcrits, el director-actor de la companyia, Lleó Fontova. Aquest home ja gaudia d'una gran fama quan el grup vingué a Mallorca. Anys després aquest reconeixement públic va continuar creixent. Josep Yxart¹⁰ va destacar els tres aspectes més importants de Fontova: la popularitat, l'espontaneïtat i la naturalitat.

Cal afegir que el dia 25 de juny *El Diario de Palma* va fer públic l'anunci del certamen literari organitzat per la Societat Julià Romea de Barcelona. En aquest certamen es premiaven obres dramàtiques, estudis sobre J. Romea o el teatre en general, obres musicals i poemes dedicats a J. Romea. La llengua de les proses havia de ser el castellà, mentre que les obres teatrals i els poemes podien ser en català o en castellà.

2.2) Algunes obres interpretades per la Secció d'afecionats de la Societat Dramàtica (19/9/1880 i 3/10/1880).

Aquesta secció va posar en escena dues funcions, la primera de les quals es va fer en motiu del natalici de la infanta Maria de les Mercès. Les representacions teatrals van anar acompanyades de balls, per acabar d'entretenir.

- *La campana de la Almudaina* (1859) - (Joan Palou i Coll). Drama en tres actes i en vers. Repr. 19/9/1880. Ref. 20/9/1880.
- *Don Juan de Serrallonga o los bandidos de las Guillertas*. (Víctor Balaguer). Repr. 3/10/1880. Ref. 4/10/1880.
- *Un pollastre eixalat* (1865) (Josep Mª Arnau)- Peça còmica bilingüe en un acte. Repr. 19/9/1880.

Com podem observar, es tracta d'una peça còmica bilingüe i de dues obres romàntiques en castellà de tema català.

2.3) Altres obres (26/9/1880 - 14/11/1880).

Aquestes obres, suposam que foren interpretades per la Companyia del Teatre Circ Balear. Es posaren en escena quasi cada diumenge entre els dies 26 de setembre i 14 de novembre de 1880. Representaren sobretot drames romàntics en castellà i costumisme còmic en català.

En català:

- *A l'altre món* (1865) - (Josep Mª Arnau) - Comèdia bilingüe en dos actes. Repr. 26/9/1880.

¹⁰ Josep YXART: "Discurs llegit en la vetllada de la Lliga de Catalunya del 15 de gener de 1891", *Entorn de la literatura catalana de la restauració*, Barcelona, 1980.

- *Coses de l'oncle!* (1866) - (Frederic Soler) - Peça còmica. Comèdia urbana. Repr. 24/10/1880.
- *Les tres alegries de l'home* - (Josep Mª Arnau) - Peça còmica en un acte i en vers. Repr. 14/11/1880. Ref. 15/11/1880.
- *La vida a l'encant* (1866)- (Conrad Roure "Pau Bunyegas") - Peça còmica. Repr. 17/10/1880.

En castellà:

- *La cabaña de Tom o la esclavitud de los negros* - (Ramón Valladares y Saavedra) - Drama en sis quadres. Repr. 10/10/1880. Ref. 11/10/1880.
- *Don Juan Tenorio* - (José Zorrilla) - Drama en 7 actes i en vers. Repr. 2/11/1880.
- *Guzmán el Bueno* - (Antonio Gil de Zárate) - Drama en 4 actes i en vers. Repr. 17/10/1880. Ref. 18/10/1880.
- *Lanuza o el mártir de la libertad* - (Luis Mariano Larra) - Drama en 3 actes i en vers. Repr. 14/11/1880. Ref. 15/11/1880.
- *La noche del viernes santo o el hombre del pueblo* -(Ramón Valladares y Saavedra) - Melodrama en tres actes adaptat del francès. Repr. 24/10/1880.

Totes les funcions anaven acompanyades de balls, de jocs de mans, etc. Per exemple, segons el diari dia 26 de setembre hi havia de prendre part el taumaturg M. Adajuq.

Les millors crítiques són per a les obres *La cabaña de Tom o la esclavitud de los negros* i *Lanuza o el mártir de la libertad*.

2.4) Altres actes:

- Exhibició d'una balena (durant el mes de gener de l'any 1881).
- Organització a càrrec de la Societat "La Mascarita" de sis balls (30/1/1881, 2/2/1881, 13/2/1881,...).
- Altres espectacles d'esbargiment.

3) EL CAFÈ LICEU BALEAR

En aquest cafè-liceu es van representar diverses obres entre el 27/3/1880 i el 9/4/1880. Les obres són tant en català com en castellà. Hi ha moltes sarsueles. En els intermedis es feien boleros i altres entreteniments.

En català:

- Cinc minuts fora del món (1870). (Eduard Aulés i Garriga) - Sarsuela. Repr. 27/3/1880.

- *El diari ho porta* (1870). (Eduard Aulés i Garriga) - Peça còmica. Repr. 1/4/1880.
- *Un pa com unes hòsties* (1866). (Marçal Busquets i Torroja) - Comèdia de costums. Peça en un acte. Repr. 27/3/1880.
- *Patates* - (N.I.) - Peça catalana. Repr. 2/4/1880.

En castellà:

- *El Arcediano de S. Gil* (Pedro Marquina) - Drama. Repr. 3/4/1880.
- *El borracho*. Sainet.(N.I.) - Repr. 3/4/1880 i 9/4/1880.
- *El cuarto mandamiento* (Miguel Pastorfido) - "Moraleja" en un acte. Repr. 27/3/1880 i 9/4/1880.
- *Los dos ciegos* (Luis Olona) - Sarsuela còmica. Repr. 2/4/1880 i 3/4/1880.
- *Los dos currillos* (N.I.) - Sarsuela en un acte. Repr. 9/4/1880.
- *El hombre es débil*. (N.I.) - Sarsuela en un acte. Repr. 1/4/1880 i 2/4/1880.
- *Maruja* (Luis Olona) - Drama-sarsuela en un acte. Adaptació. Repr. 9/4/1880.

C) CONCLUSIONS

Com hem pogut veure, es tracta d'una temporada teatral completíssima. S'han de destacar les actuacions de la companyia d'òpera i la d'Alfredo Maza al Teatre Principal, i la del Romea al Teatre-Circ Balear. Un fet a tenir en compte és que hi ha una gran quantitat d'obres en català. Encara que no se'n fa cap al Teatre Principal, al Teatre-Circ Balear la major part de les obres són en la nostra llengua, i en el Cafè Liceu Balear quasi en són la meitat. Així com hem assenyalat més amunt, el gran èxit de la Companyia de Fontova contribuirà en gran manera a la creació d'un teatre mallorquí modern.

D) ABREVIATURES

Repr.= Representada.

Ref.= Referències (altres).

E.D.P.= *El Diario de Palma*.

N.I.= Autor no identificat.

RESUM

Durant la temporada teatral 1880-1881 es programaren a Palma uns interessantíssims repertoris. Entre aquest destaquen les òperes italianes de la Companyia de Carolo Mascheroni, les obres dramàtiques de la d'Alfredo Maza i, sobretot, les representacions catalanes de la de Lleó Fontova. L'èxit d'aquesta darrera, juntament amb la posada en escena de moltes altres obres en català interpretades per altres companyies fa d'aquesta temporada una fita molt important a l'hora d'entendre l'evolució del teatre en llengua catalana a Mallorca.

ABSTRACT

During the theatre season of 1880-1881 some very interesting repertoires were programmed in Palma. Among these the Italian operas by Carolo Mascheroni's company, the dramatic plays by Alfredo Maza's and specially the Catalan performances by Lleó Fontova's stand out. This last company was very succesful, and moreover many other Catalan plays were performed by other companies. This makes this era a very important point in understanding the evolution of the Catalan theatre in Mallorca.